

ному виборі власної моделі поведінки і діяльності, професійній самореалізації, яка є основою здатності використовувати і зміцнювати свої позитивні якості, новаторському пошуку в педагогічній діяльності, готовності до реалізації творчого потенціалу, вмінні визначати особливості власного індивідуального стилю, прагненні до вдосконалення навчально-виховного процесу, а також перебуває у постійному пошуку вдосконалення дидактичної ефективності різних видів навчальних занять, методів, форм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2009. – 248 с.
2. Волошенко О. В. Творчість як складова професійної самореалізації педагога / О. В. Волошенко, В. І. Хрипун. – Черкаси : ЧОППОП, 2009. – 34 с.
3. Зязюн І. А. Культуротворча функція виховання студентів педагогічного вузу / І. А. Зязюн // Вища педагогічна освіта : наук.-метод. зб. – Полтава, 1994. – Вип. 17. – С. 66–72.
4. Коменский Я. А. Педагогическое наследие / [Я. А. Коменский и др.]. – М. : Педагогика, 1987. – 416 с.
5. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські обереги, 2009. – 384 с.
6. Локк Д. Мысли о воспитании / Д. Локк // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. – М., 1981. – С. 162–184.
7. Педагогічні технології у непе-

рервній професійній освіті : [монографія] / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. ; за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.

8. Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или О воспитании / Ж.-Ж. Руссо // Педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. Г. Н. Джибладзе ; сост. А. Н. Джурицкий. – М. : Педагогика, 1981. – Т. 1 – 656 с. – (Педагогическая библиотека).

9. Сисоєва С. О. Творча педагогічна діяльність вчителя: ознаки і методи / С. О. Сисоєва // Обдарована дитина. – 2005. – № 4. – С. 6–14.

10. Сисоєва С. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості / С. Сисоєва // Відкритий урок. – 2005. – № 21, 22. – С. 13–19.

11. Стрельников В. Ю. Педагогічна культура – основа іміджу сучасного педагога / В. Ю. Стрельников // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 4. – С. 6–8.

12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – 509 с.

13. Сущенко А. В. Гуманізація педагогічної діяльності вчителя : наук.-метод. вид. / А. В. Сущенко. – Запоріжжя : Прем'єр. – 2003. – 222 с.

14. Флярковська О. В. Формування у підлітків готовності до творчої самореалізації в процесі позакласної виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 / Флярковська Ольга Василівна. – Київ, 2015. – 313 с.

Дата надходження до редакції: 08.10.2015 р.

УДК 371.15/37.0156

Алла ЗАГОРОДНЯ,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
суспільних та педагогічних дисциплін
Українського державного університету фінансів
та міжнародної торгівлі

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті аналізуються проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі, що відображені у педагогічній теорії.

Ключові слова: інноваційна культура, професійна компетентність майбутніх економістів, розвиток економічної освіти, професійна підготовка, складова економічної підготовки студентів.

В статье анализируются проблемы профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли, отраженные в педагогической теории.

Ключевые слова: инновационная культура,

профессиональная компетентность будущих экономистов, развитие экономического образования, профессиональная подготовка, составляющая экономической подготовки студентов.

The article analyzes the problems of professional training that reflects the economic sector in the pedagogical theory.

Key words: innovation culture, professional competence of future economists, development of economic education, training, economic training component of students.

Фахівці з вищою економічною освітою відіграють у сучасному суспільстві особливу роль. Саме вони покликані здійснювати інновації в економічній сфері, які, зрештою, перетворюють і весь устрій нашого життя в цілому. Оскільки зміст вищої освіти визначається соціальним замовленням, то відповідно до змін, яких зазнає сучасне суспільство, мають бути переглянуті основоположні принципи, цінності, моделі, зокрема у сфері вищої економічної освіти, що потребує, перш за все, соціально-філософського обґрунтування.

Проблема професійної підготовки фахівців економічної галузі досліджується в різних аспектах. Так, закоординовано теми та здійснюються дослідження докторських дисертацій у контексті вивчення історії організації і сутності навчально-виховного процесу в закладах усіх рівнів і типів саме економічного спрямування:

- розвиток економічної освіти дітей та дорослих на західноукраїнських землях (XIX – перша половина XX століття) – З. В. Гіптерс;
- розвиток системи економічної освіти в Україні (друга половина XIX – XX століття) – Л. А. Медвідь;
- професійна підготовка фахівців з економічної кібернетики в Україні (друга половина XX – початок XXI століття) – О. Г. Смілянець.

Аналіз науково-теоретичних джерел свідчить про різні напрями, міжгалузеву спрямованість та всебічність вікового контингенту досліджуваних. Упродовж тривалого часу здійснювалися докторські та кандидатські дисертаційні дослідження з проблеми формування фахівців економічного профілю.

Так, Н. М. Самарук досліджувала професійну спрямованість навчання математичних дисциплін майбутніх економістів на основі міжпредметних зв'язків. Нею обґрунтовано модель професійно спрямованого навчання математичних дисциплін майбутніх економістів на основі міжпредметних зв'язків, базовими компонентами якої є: цільовий (завдання професійної підготовки); змістовий (принципи професійної підготовки, навчальні дисципліни, що забезпечують математичну та фахову освіту, форми, методи та засоби навчання); інтеграційний (складові математичної підготовленості на основі міжпредметних зв'язків, інтегровані економіко-математичні знання, навички та вміння майбутніх економістів) [9, с. 4]. Об'єднуючим фактором моделі є мета підготовки, тому всі її елементи взаємопов'язані.

Проаналізовано педагогічні умови, що забезпечують професійну спрямованість навчання математичних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків: реалізація принципу міжпредметності в змісті навчальних програм із математичних дисциплін (зміст навчальних програм із математичних дисциплін передбачав два компоненти: нормативний і додатковий); удосконалення методики проведення навчальних занять (моделювання проблемних ситуацій економічного змісту, включення в лекцію розв'язання прикладних задач, економічна інтерпретація певних математичних понять); забезпечення міжпредметної спрямованості самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів (включення в індивідуальні та домашні завдання задач економічного змісту, написання наукових рефератів на економічну тематику); інтеграція математичних та економічних дисциплін засобами інформаційних

технологій (розробка математичних задач економічного змісту, які можна розв'язати комп'ютерними засобами, впровадження в навчальний процес лабораторних та бінарних занять із математичних дисциплін) [9, с.15].

Л. Л. Філіппова вивчала педагогічні умови формування інформаційної культури майбутніх фахівців економічного профілю. Під педагогічними умовами дослідниця розуміє їх взаємопов'язану сукупність, необхідну для створення цілеспрямованого освітнього процесу з використанням педагогічного забезпечення, розробленого сучасними засобами інформаційних технологій [11, с.16].

Н. М. Болюбаш досліджувала особливості формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій [3]. Автором теоретично обґрунтовано та розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій при вивченні дисциплін комп'ютерного циклу, що містить блоки: цільовий, змістовий, психологічний, організаційний і результативний. Реалізація запропонованої моделі базується на розміщеному в інформаційному середовищі Moodle навчально-методичному комплексі, до складу якого входять дистанційні курси для вивчення дисциплін комп'ютерного циклу [2, с.15].

Педагогічні основи професійної адаптації студентів-економістів засобами новітніх інформаційних технологій досліджувала Л. Л. Петльована [8]. До педагогічних основ професійної адаптації дослідницею віднесено: педагогічні умови та підходи, компоненти, критерії, виробничі функції економіста, його інформаційна культура, засоби інформаційних технологій. Із метою реалізації педагогічних основ створена модель, складниками якої є: замовлення суспільства (фахівець, що досконало володіє знаннями економічних дисциплін, добре оперує новітніми комп'ютерними технологіями, а також володіє професійною іншомовною комунікативною компетенцією); директивні документи; уміння та навички, які визначаються ОКХ; професійні якості випускника (фахівець з економіки підприємства підготовлений виконувати аналітичну, планову, організаційну, обліково-статистичну, контрольну та інформаційну функції); педагогічні умови, компоненти (мотиваційно-ціннісний, професійний (знанневий), інтеграційний, інформаційний) та етапи професійної адаптації, критерії готовності до професійної адаптації (цільовий, спеціальна підготовка, іншомовна компетентність, комп'ютерна грамотність), види інформаційної культури (загальна та документальна) [8, с. 8].

Т. І. Красікова у процесі дослідження визначила особливості організації навчального процесу у коледжі економічного профілю: здійснюється ступенева підготовка фахівців за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями; підготовка фахівців-бакалаврів відбувається в організаційних умовах, що визначені для технікуму (основні навчальні структурні підрозділи, науковий рівень викладацького складу, норми часу для розрахунку і обліку навчальної роботи викладачів та інше) при єдиних (незалежно від рівня акредитації закладу освіти) державних вимогах до освітнього і кваліфікаційного рівня підготовки бакалаврів; різний рівень акредитації коледжів (I або II) [6, с. 12].

Особливості формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки досліджувалися Н. В. Баловсяк. У процесі проведеного дослідження було розроблено та обгрунтовано технологічну модель формування інформаційної компетентності, яка визначає мету, функції,

зміст та умови формування інформаційної компетентності майбутнього економіста і містить такі складові, як організаційно-педагогічну, змістову, процесуальну, ціннісно-мотиваційну [1, с. 13].

Т. І. Коваль визначила теоретичні й методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів, запропонувала систему модульно-рейтингового неперервного контролю й оцінювання результатів навчання з інформаційних технологій, яка базується на накопичувальному, модульному, рейтинговому та наскрізному принципах оцінювання їх готовності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності впродовж усіх етапів професійної підготовки з інформаційних технологій у вищому навчальному закладі, на реалізації міжсесійних видів контролю та підсумкового контролю ефективності їх професійної підготовки з інформаційних технологій [5, с. 33].

О. С. Падалка, вивчаючи особливості професійно-економічної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах, звертає увагу на професійно-економічну свідомість учителя. Автор зазначає, що професійно-економічна свідомість виконує такі функції: пізнавальну, регулятивну, соціально-перетворювальну. Зважаючи на те, що підготовка педагога спрямована на формування економічної свідомості, то, виходячи з цього, професійний психолого-педагогічний вплив у вищому навчальному закладі повинен бути спрямований на реалізацію:

- пізнавальної функції професійно-економічної свідомості, що має на меті розкриття студентами можливостей пізнання, свідомого застосування економічних законів та усвідомлення суттєвих зв'язків між явищами і закономірностями професійно-економічної діяльності;

- регулятивної функції професійно-економічної свідомості, що базується на логічному обгрунтуванні правових норм і правил відповідного виду приватної та державної форм власності;

- соціально-перетворювальної функції професійно-економічної свідомості, яка полягає в забезпеченні творчої участі студентів в організації певного виду праці, створенні студентських кооперативних об'єднань і набутті власного позитивного досвіду економічних відносин [7, с. 15].

Професійну підготовку майбутніх менеджерів організацій у ВНЗ економічного спрямування розглядає Л. І. Бондарева [3]. Дослідниця, зокрема, зазначає, що особливості професійної підготовки студентів полягають у формуванні ними здатності діяти у швидкозмінному зовнішньому професійному середовищі, врахуванні еволюції розвитку внутрішньої структури підприємства. На думку науковця, складність та різноманітність управлінських проблем в економіці вимагає інтегрованого підходу до професійної підготовки менеджерів з урахуванням багатьох чинників (трудова, національна, патріотична, політична, правові, естетичні, екологічні), які впливають на успішність його професійної

діяльності [3, с. 9-10].

Особливості впровадження інформаційних технологій у навчальний процес та підготовку фахівців економічного профілю досліджувала О. Г. Смілянець у контексті підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до розв'язування творчих фахових задач засобами інформаційних технологій. Так, нею було визначено такі особливості, як: необхідність відповідності реальним умовам праці; зміна програмного й апаратного забезпечення; обов'язковість умінь працювати з інформаційними технологіями; недостатня оснащеність інформаційними технологіями процесу викладання фахових дисциплін; необхідність розширення змісту підготовки викладачів вищої школи як з комп'ютерних дисциплін, так і з фахових [10, с. 10].

Основні напрями вдосконалення економічної освіти, на думку Г. Я. Дутки, можуть бути сформульовані як: розробка стратегічних напрямів розвитку економічної освіти на перспективу в процесі загального реформування вищої та середньої школи в Україні; вдосконалення структури закладів освіти, в яких відбувається підготовка з економічних спеціальностей; забезпечення високого теоретико-методичного рівня навчання економічних дисциплін та застосування ефективних форм контролю; вирішення питань фінансової, матеріально-технічної підтримки закладів освіти, що готують педагогічні кадри з економічних дисциплін (та займаються післядипломним підвищенням кваліфікації), в оснащенні їх сучасною навчальною технікою та відповідним літературним фондом [4, с. 96].

Таким чином, на основі аналізу сучасних наукових досліджень проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі у педагогічній теорії можна зробити висновок, що професійна підготовка фахівців економічного профілю в різних типах освітніх закладів виступає як: напрям дослідження становлення та розвитку системи економічної освіти загалом; обов'язкова складова системи професійно-зорієнтованої освіти в різних типах вищих навчальних закладів; необхідний структурний компонент професійної майстерності фахівця економічного профілю (менеджер, фінансист, податковий інспектор, обліковець та ін.); елемент професійного становлення майбутнього фахівця неекономічного профілю (педагога, юриста, лікаря); компонент загальної та професійної культури сучасного фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. В. Баловсяк. – Київ, 2006. – 28 с.
2. Болубаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. М. Болубаш. – Ялта, 2011. – 20 с.
3. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах : автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. І. Бондарева. – Київ, 2006. – 22 с.

4. Дутка Г. Я. Фундаменталізація математичної освіти майбутніх економістів : монографія / Г. Дутка ; наук. ред. М. І. Бурда. – К. : УБС НБУ, 2008. – 478 с.

5. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. І. Коваль. – Київ, 2008. – 44 с.

6. Красікова Т. І. Організація навчального процесу у коледжі економічного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. І. Красікова. – Харків, 2002. – 22 с.

7. Падалка О. С. Професійно-економічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. С. Падалка. – Київ, 2009. – 46 с.

8. Петльована Л. Л. Педагогічні основи професійної адаптації студентів-економістів засобами новітніх інформаційних технологій : автореф. дис.

на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. Л. Петльована. – Хмельницький, 2008. – 20 с.

9. Самарук Н. М. Професійна спрямованість навчання математичних дисциплін майбутніх економістів на основі міжпредметних зв'язків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. М. Самарук. – Тернопіль, 2008. – 22 с.

10. Смілянець О. Г. Підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до розв'язування творчих фахових задач засобами інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. Г. Смілянець. – Вінниця, 2006. – 24 с.

11. Філіппова Л. Л. Педагогічні умови формування інформаційної культури майбутніх фахівців економічного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. Л. Філіппова. – Київ, 2011. – 28 с

Дата надходження до редакції: 09.10.2015 р.

УДК 378.015.31:165.242:1

Юлія ЄРМАК,

кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОПІЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті представлено результати наукового аналізу, проведеного з метою визначення проблеми професійного самопізнання особистості в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя. У ході експерименту встановлено важливість ролі професійного пізнання в процесі становлення педагога. Доведено, що на це впливає ряд факторів: низька мотивація студентського контингенту стосовно навчання; відсутність бажання самопізнання, а отже, і самовдосконалення; недостатній рівень професійних знань і навичок тощо.

Ключові слова: професійне самопізнання, особистість, фахова підготовка, професійна свідомість, самовдосконалення.

В статті представлені результати наукового аналізу, проведеного з метою визначення про-

блеми професійного самопізнання особистості в процесі спеціальної підготовки майбутнього вчителя. В ході експерименту встановлено важливість ролі професійного пізнання в процесі становлення майбутнього вчителя. Доведено, що на це впливає ряд факторів: низька мотивація студентського контингенту к обучению; отсутствие желания самопознания, а следовательно, и самосовершенствования; недостаточный уровень профессиональных знаний и навыков и т.д.

Ключевые слова: профессиональное самопознание, личность, профессиональная подготовка, профессиональное сознание, самосовершенствование.

The article presents the results of scientific analysis conducted to determine the problems of professional self-knowledge of personality in the process of professional